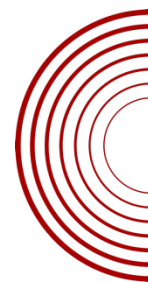

Myndighetens innsats mot barne- og ungdomskriminalitet

Presentasjon for pressen 18.06.2025

Det er relativt få barn og unge i Norge som er i konflikt med loven.
Men: Vi ser en urovekkende tendens.
Siden 2015 har den registrerte barne- og ungdomskriminaliteten økt.
Og økningen skjer først og fremst blant barn under 15 år.
Altså under den kriminelle lavalderen.

Økningen gjelder ikke barefor mindre alvorlige forhold.
Den gjelder også for alvorlig kriminalitet som grov vold og ran.

Barn og unge under 18 år som bryter loven, blir altså stadig yngre.
Og lovbruddene blir mer alvorlige.

Det er små regionale forskjeller i omfanget av barne- og ungdomskriminalitet, men typen kriminalitet varierer.
Barn og unge med innvandrerbakgrunn er overrepresentert blant de siktede.
Men: Økningen etter 2015 gjelder ikke bare i denne gruppen og ikke bare i Oslo.

I den offentlige debatten snakkes det mye om gjengkriminalitet.
Mange av dem vi har snakket med beskriver heller ungdomsmiljøene som mer omskiftelige og uoversiktlige enn tidligere, og ikke så preget av faste gjenger.
Det er likevel en bekymring for at barn og unge blir rekruttert til kriminelle nettverk.

***

Riksrevisjonen har undersøkt hva myndighetene har gjort for å forebygge og håndtere barne- og ungdomskriminalitet i tråd med det Stortinget har bestemt.

Undersøkelsen omfatter barn og unge i alderen 12-17 år. Og vi har undersøkt perioden fra 2019 til 2024.

***

Helt overordnet viser rapporten at Justis- og beredskapsdepartementet og Barne- og familiedepartementet ikke har satt i gang tiltak som har vært tilstrekkelig for å snu utviklingen.

Og at de heller ikke har klart å koordinere innsatsen tilstrekkelig.
Det mener vi er kritikkverdig.

***

Det kanskje viktigste vi gjør i kampen mot barne- og ungdomskriminalitet, er å forebygge.

For politiet handler forebygging av barne- og ungdomskriminalitet i stor grad om tillit. Altså om å bygge relasjoner til barn og unge. Der de er. I ungdomsmiljøene.

Dette er det blitt mindre tid til, forteller politiet til oss. Årsaken er det økte trusselnivået i samfunnet. Som fører til at politiet har mindre kapasitet til å drive forebyggende arbeid.

Det betyr mindre politi ute i ungdomsmiljøene og i lokalsamfunnet hvor ungdommene hører til.

Det får konsekvenser. Politiet mister innsikt i hva som rører seg i miljøene. Og de får verken bygget relasjoner. Eller tillit.

En annen konsekvens er at det er først når det skjer noe at ungdommene møter politiet. Da får de ofte et negativt syn på politiet.

Riksrevisjonen mener det er kritikkverdig at politiet ikke i større grad prioriterer arbeidet med å forebygge barne- og ungdomskriminalitet.

***

Kommunene har det generelle ansvaret for forebygging. De har også ansvaret for mange av de mest sentrale tjenestene i det kriminalitetsforebyggende arbeidet.

Kommunene kan velge å organisere sitt forebyggende arbeid på ulike måter. Uansett organisering er det særlig viktig at de kommunale tjenestene og folkene som jobber der, klarer å bygge tillitsfulle relasjoner til barn og unge. Dette er tid- og ressurskrevende, men helt nødvendig for å lykkes.

Da må roller være tydelig definert og tjenestene må dimensjoneres slik at barnevernet og andre instanser i kommunen har nok kapasitet og fleksibilitet til å hjelpe og følge opp til riktig tid.

Man må kunne snu seg rundt raskt og gi personlig og tilpasset hjelp når behovene oppstår.

Undersøkelsen vår viser at denne fleksibiliteten og kapasiteten mangler i deler av de forebyggende tjenestene i dag.

***

Kontinuitet og forutsigbarhet er også svært viktig. Hyppig utskifting av ansatte, som blant annet skjer i barnevernet, kan gjøre oppfølgingen av barn og unge sårbar.

Det er vanskelig å oppnå gode relasjoner og tillit når de unge må forholde seg til stadig nye folk.

Når ansatte ikke har faste stillinger, og det forebyggende arbeidet er driftet med midlertidige prosjektmidler, er det krevende å få til kontinuitet.

Mangelen på stabile rammer og fleksibilitet i kommunenes forebyggende arbeid, kan føre til at hjelpeapparatet ikke er der når de unge virkelig trenger oppfølging.

Det er viktig å sette inn innsatsen før det er for sent.

***

Kommunen skal vedta en plan for det forebyggende arbeidet. Den skal beskrive målene, organiseringen og arbeidsfordelingen mellom etatene.

Bare halvparten av kommunene har en slik forebyggende plan i dag.

Undersøkelsen viser nettopp at grensene er uklare mellom de ulike tjenestene som skal følge opp barn og unge, og at tiltakene ikke alltid treffer de unges behov.

De uklare ansvarsforholdene kommer særlig til uttrykk når barnevernstjenestene og spesialisthelsetjenesten samarbeider om å følge opp barn og unge som sliter med både rus og psykiske problemer.

Mange av de vi har snakket med i de kommunale tjenestene, er bekymret for barn og unges rusmiddelbruk.

Og for den klare sammenhengen mellom rus, psykiske problemer og kriminalitet. Dette samsvarer med funnene i rapporten vår om årsaker til utfordringer i barnevernet, som vi offentliggjorde i april.

Der så vi blant annet at barna som barnevernet ber om institusjonsplass til, over tid har fått større og mer sammensatte utfordringer.

Det har blitt flere barn og ungdommer med psykiske lidelser og/eller rusproblemer som begår kriminelle handlinger.

***

Undersøkelsen vi legger frem i dag, viser også at kommunene får svake styringssignaler og få faglige retningslinjer fra statlige myndigheter, selv om behovet er stort. Kommunale aktører som jobber med forebygging av kriminalitet, må hente faglig påfyll fra andre kommuner, nettverk eller organisasjoner.

Flere sier til oss at de synes det er utfordrende at det mangler faglige retningslinjer fra nasjonale myndigheter.

Selv om kommunene selv skal bestemme hvem som skal ha ansvar for de enkelte delene av i det forebyggende arbeidet mot barne- og ungdomskriminalitet, har staten et ansvar for å gi kommunene muligheter til å løse oppgavene til det beste for innbyggerne.

Riksrevisjonen mener det er kritikkverdig at Justis- og beredskapsdepartementet og Barne- og familiedepartementet, sammen med andre relevante departementer, ikke har fulgt tilstrekkelig opp at kommunene og politiet ivaretar sitt forebyggende ansvar.

Det er også kritikkverdig at Barne- og familiedepartementet ikke har sørget for et tilstrekkelig tilbud i barnevernsinstitusjoner til barn og unge som begår eller er i risiko for å begå lovbrudd.

***

Økningen i barne- og ungdomskriminalitet skjer altså først og fremst blant barn som er under den kriminelle lavalderen på 15 år.

Politiet har som hovedregel plikt til å etterforske disse barna, selv om de ikke kan straffeforfølges på samme måte som eldre ungdommer og voksne. Men undersøkelsen viser at mange av sakene ikke blir etterforsket. Også her er manglende kapasitet en årsak.

Alvorlige saker blir etterforsket, men når antatt gjerningsperson er under 15 år, blir sakene som oftest henlagt.

I tillegg ser vi at få av sakene blir overført til barnevernet, og at mekling i konfliktrådet blir lite brukt. Dette kan føre til at barn kan få inntrykk av at handlingene deres ikke får konsekvenser.

Mangelfull etterforskning, manglende oppfølging fra barnevernstjenesten og lite bruk av mekling i konfliktrådet kan føre til at unge som begår lovbrudd, fortsetter å bryte loven.

Og når saker blir henlagt kan det føre til at andre hjelpeinstanser ikke blir kjent med barna og utfordringene deres.

***

Et annet funn i undersøkelsen er at det tar for lang tid fra unge begår lovbrudd til de får en reaksjon.

Her er kompleksiteten i ungdomssakene én av de største utfordringene. Det kan være mange involverte i en sak. Ungdommen kan være anmeldt for flere forhold. Og ulike saker må ofte behandles på ulike måter.

Det krever også mye tid og ressurser å koordinere avhør og å kommunisere ed alle parter. Og ungdommenes redsel for å bli oppfattet som en «snitcher», altså en tyster, gjør det vanskelig for politiet å få avhørene de trenger, fordi ungdommene ikke vil si noe av ren frykt for represalier.

Politiet skal prioritere behandling av sakene til barn under 18 år høyt, men nesten alle politidistrikter rapporterte i 2023 om lav eller kritisk lav kapasitet til etterforskning.

Dette skyldes blant annet den økte beredskapen i samfunnet for øvrig på grunn av den sikkerhetspolitiske situasjonen.

Når det er lang ventetid fra lovbrudd skjer til en straff starter opp, kan det få store konsekvenser, både for de unge som bryter loven, og for de fornærmede og pårørende.

Unge og barn har ikke tid til å vente i flere måneder på en reaksjon. Får de ikke en reaksjon med gang, vil de ofte kunne fortsette en kriminell løpebane.

De fleste unge i alderen 15–17 år begår mindre alvorlige lovbrudd og får påtaleunnlatelse eller forelegg.

I mer alvorlige saker gis ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging. Dette er straffer som blir gjennomført i samfunnet, spesielt tilpasset ungdom med et oppfølgingsbehov.

Samfunnsstraff består av samfunnsnyttig arbeid i stedet for fengsel. Det er høy terskel for å fengsle barn.

For unge som gjennomfører ungdomsstraff, ungdomsoppfølging og samfunnsstraff, mangler det egnede hjelpetiltak for å snu den negative utviklingen.

I tillegg er terskelen høy for å avbryte straffegjennomføringen og omgjøre straffen til en strengere reaksjon – selv om ungdommene bryter kravene for straffen i de fleste sakene. Også det kan sende uheldige signaler.

Riksrevisjonen mener det er kritikkverdig at Justis- og beredskapsdepartementet ikke har klart å få på plass en mer effektiv behandling av straffesakene til unge.

***

Barnets beste skal være det grunnleggende prinsippet for alle tiltak for barn og unge, også for dem som har gjort noe kriminelt.

Fengsling av unge under 18 år skal brukes som siste utvei og i kortest mulig tid. Og barn i fengsel skal ikke sone sammen med voksne, med mindre det er det beste for barnet.

Fengslede mindreårige skal som hovedregel plasseres i en av de to ungdomsenhetene vi har i Norge.

Undersøkelsen viser imidlertid at kapasiteten i disse to enhetene har blitt mer og mer presset, særlig de to siste årene. Årsaken er økningen i alvorlig kriminalitet begått av unge under 18 år.

Det har ført til at flere unge blir plassert i fengsel sammen med voksne. I 2024 ble 55 av 78 nyinnsettelse av mindreårige gjort i fengsler for voksne.

Dette har blant andre Sivilombudet vært sterkt kritiske til. FNs barnekonvensjon er tydelig på at barn ikke skal plasseres i fengsel sammen med voksne, med mindre det er til barnets beste.

Riksrevisjonen mener det er sterkt kritikkverdig at kapasiteten i ungdomsfengslene er så lav at flere mindreårige blir plassert i fengsel sammen med voksne. Dette er i strid med FNs barnekonvensjon.

Jeg minner om at sterkt kritikkverdig er Riksrevisjonens mest alvorlige kritikk.

***

Barne- og ungdomskriminalitet har store samfunnsmessige og ikke minst menneskelige konsekvenser. For de fornærmede, for deres nærmeste og for barn og unge som begår kriminalitet.

Nå ser vi at problemet øker. Det må vi ta på høyeste alvor. Å stoppe det enkelte barn på vei inn i en kriminell løpebane, er å oppfylle en av samfunnets viktige forpliktelser: Å ivareta barnets beste, også når det begår kriminelle handlinger.

Det handler særlig om forebygging. Forebygging som kan spare samfunnet for store økonomiske kostnader og betydelige menneskelige lidelser.

Undersøkelsen vår viser at det er på dette området myndighetene særlig har sviktet. Riksrevisjonen mener at myndighetenes innsats for å forebygge og håndtere ungdomskriminalitet må bli bedre og mer målrettet.

Til samfunnets og – ikke minst barn og unges beste.